

Behaviorizem

KAZALO

ŠT.	TEMA	STRAN
1	BEHAVIORIZEM	3
2	VEDENJSKA TEORIJA	4
3	BEHAVIORISTI	6
4	SKINNERJEVA TEORIJA OPERANTNEGA POGOJEVANJA	8
5	LITERATURA	

1. BEHAVIORIZEM

Behaviorizem se ukvarja s proučevanjem vedenja človeka in živali. Beseda behaviorizem izhaja iz angleške besede behaviour, kar pomeni vedenje, obnašanje človeka ali živali. Behaviorizem je psihološka smer, osnovana v ZDA. Osnoval jo je Watson. Bil je I. (prva) sila psihologije.

2. VEDENJSKE TEORIJE OSEBNOSTI

Pod vplivom objektivne psihologije in behaviorizma so se pojavljali tudi novi pogledi na osebnost. V teh pogledih in teorijah je postavljeno v ospredje obnašanje, ki ga je mogoče objektivno proučevati (**vedenjske teorije osebnosti**). Pri obnašanju proučujemo predvsem zveze med dražljaji in odgovori (odzivi) na dražljaje. *Primer*: Če mi pohvalimo otroka, ker je npr. dobil v šoli dobro oceno, se bo od sedaj naprej enako ali še bolj potrudil.

Po vedenjskih teorijah se posameznik rodi z relativno omejenim vzorcem obnašanja. V procesih pogojevanja, učenja in posnemanja pa nastajajo vedno novi in vse bolj zapleteni vzorci obnašanja. Tako se posameznikova osebnost postopno oblikuje kot skupek izidov pogojevanja, učenja in izkušenj. Človek se od malega uči, vendar v procesih učenja ni pasiven: sam sproža svoja dejanja, in če naleti na dober odziv (nagrado, ojačitev), se ta dejanja utrjujejo in postajajo del njegovega trajnega obnašanja. In kot učijo, pogojujejo in nadzirajo drugi nas, tako se tudi sami naučimo učiti, pogojevati in nadzirati druge in same sebe.

Po vedenjskih pojmovanjih je posameznikova osebnost posledica predvsem vplivov okolja in učenja. **Osebnost predstavlja relativno značilni sklop vedenj, ki so se oblikovala pod vplivom izkušenj, različnih oblik pogojevanja in učenja.** Pojasniti jo je mogoče na osnovi zakonitosti učenja. Na dražljaje se odzivamo z različnimi odzivi, nekateri od teh odzivov pa imajo za posameznika večjo vrednost, kar pomeni zadovoljitev (redukcijo) neke motivacijske težnje (**gona**). Po mnenju behavioristov se pod vplivom dražljajev, ki ojačujejo različne odzive (**ojačevalci**), oblikujejo relativno stabilni vzorci obnašanja, **navade**. Osebnost tvori skupek takšnih navad. Zaradi zelo različnih izkušenj in učenja se pri posameznikih oblikujejo tudi različni sklopi navad. S tem lahko z vedenjskega vidika razložimo velike medosebne razlike. Ameriški psiholog Skinner meni, da se posameznikovo obnašanje oblikuje na podlagi vzorcev ojačevanj. Pri tem je pomembno zlasti instrumentalno (operantno) učenje, ko posameznik s svojimi dejanji sproži odzive, ki pomenijo bodisi pozitivno, bodisi negativno ojačenje. S pozitivnimi ojačenji, ki so lahko v obliki nagrade, pohvale, oblikujemo nove oblike vedenja in tako širimo krog obnašanja, medtem ko zaradi negativnih ojačenj, vidnih v obliki kazni, graj, opuščamo določena vedenja. Po Skinnerju se tako razvijejo tudi najbolj kompleksne oblike obnašanja, npr. govor. *Primer*: Če govori otrok grde besede in ga mi opozarjamo, bo govoril manj grdih besed. Naše obnašanje je torej pod nadzorom dražljajev in ojačevalcev. Vendar to ne pomeni, da je posameznik le pasiven. Tudi samega sebe smo namreč sposobni nadzirati, tako da nagrajujemo in kaznujemo samega sebe (za uspeh v šoli se npr. nagradimo s tem, da gremo v kino ali na zabavo).

Tudi osebnostne težave in motnje so po mnenju vedenjskih teoretikov posledica neustreznega pogojevanja in učenja. S posebnimi metodami učenja jih je treba tudi odpravljati (**vedenjska terapija**). Nevrotske bojazni, npr. fobije, je mogoče postopno odpraviti na ta način, da jih pogojno povežemo s pozitivnimi emocionalnimi (čustvenimi) reakcijami in sprostitvijo. Čez nekaj časa nam določeni objekt (recimo pes ali pajek) ne bo več povzročal fobičnega strahu.

Vedenjske teorije osebnosti so se osredotočile na vplive okolja in na učenje. Njihovi predstavniki so najprej upoštevali najosnovnejše oblike pogojevanja in učenja, **klasično pogojevanje** (*Pavlov, Watson*) in pa **instrumentalno pogojevanje** (*Thorndike, Skinner*). Pozneje so postali bolj pozorni tudi na druge oblike učenja. Ameriški psiholog **Arthur Bandura** je npr. ugotavljal, da ima velik pomen pri oblikovanju vedenja tudi **modelno** ali **observacijsko** učenje. Nekatere kompleksne oblike obnašanja pridobimo na podlagi vzorov ali modelov obnašanja, ki smo jih opazili pri drugih osebah. Agresivno vedenje je npr. lahko tudi posledica modelnega obnašanja in modelnega učenja. Poseben pomen pri učenju in

oblikovanju vedenja imajo socialni in kognitivni procesi. Oblikovanje osebnosti je pod močnim vplivom drugih oseb, pa tudi pod močnim vplivom načinov, kako vidimo svet in kako sprejemamo in predelujemo informacije. Niso pomembni le zunanji dražljaji kot takšni, ampak predvsem to, kako jih zaznavamo. Sodobne vedenjske teorije se tako približujejo socialnim in kognitivnim pojmovanjem osebnosti.

Zgodnji behavioristi so videli v človeku le gmoto, ki jo lahko okolje poljubno oblikuje. Utemeljitelj behaviorizma John Broadus Watson je menil, da lahko kateregakoli otroka brez večjih problemov vzgojimo v zdravnika, učitelja, vojaka itd., le prave načine učenja in pogojevanja moramo uporabiti. **Zasluga behaviorizma je, da je znal pokazati na pomembnost učenja in vplivov okolja pri oblikovanju osebnosti.** Vedenjske teorije osebnosti so tudi teoretično »močne«, imajo izdelane jasne teoretske pojme in pojasnjevalne mehanizme. Očitno pa je v klasičnih vedenjskih pojmovanjih preveč zanemarjen dispozicijski, dedni potencial posameznikove osebnosti. Nekatere temeljne osebnostne lastnosti, poteze in sposobnosti so precej odvisne od dednosti in se oblikujejo v okviru dispozicijskih potencialov. S še tako ustreznim učenjem ne moremo npr. povečati posameznikove inteligentnosti preko mej, ki jih določa ta potencial. Iz osebe, ki je »po naravi« introvertna, ne moremo vzgojiti tipičnega ekstraverta.

3. Behavioristi

Behavioristom so pravili tudi podganji psihologi.

Najbolj znani behavioristi so:

- John Broadus Watson
- Frederic Burrhus Skinner
- Albert Bandura
- Edward Lee Thorndike
- Ivan Petrovič Pavlov

John Broadus Watson

John B. Watson je bil ameriški psiholog in utemeljitelj behaviorizma v začetku dvajsetega stoletja. Rodil se je leta 1878 v Greeville-u, Južna Karolina. Izobraževal se je na Univerzi Furman in na Čikaški Univerzi. Od leta 1908 do leta 1920 je bil profesor psihologije in direktor psihološkega laboratorija na Univerzi John Hopkins. Umrli je leta 1958.

Dela: - *Animal Education* (1903),
- *Behavior* (1914),
- *Behaviorism* (1925) in
- *Psychological Care of Infant and Child* (1928).

Frederic Burrhus Skinner

Rodil se je leta 1904 v Pennsylvaniji. Bil je ameriški psiholog in je dodal kar nekaj pomembnih teorij v psihologijo. Študiral je na Harvardski univerzi, kjer je leta 1931 dobil diplomu iz psihologije. Harvardski fakulteti se je pridružil leta 1948. Bil je zelo pomemben v »behavioristični« šoli psihologije, kjer so razlagali obnašanje človeka in živali. Umrli je leta 1990.

Njegova najpomembnejša dela:

- *Behavior of Organisms* (1938)
- *Walden Two* (1961)
- *The Technology of Teaching* (1968)
- *Beyond Freedom and Dignity* (1971)
- *Particulars of My Life* (1976)
- *Reflections on behaviorism and Society* (1978)

Albert Bandura

Bil je eden od takšnih mislecev, ki je več časa posvečal mislim behaviorizma. Ugotavljal je, da ima velik pomen pri oblikovanju vedenja tudi modelno ali observacijsko učenje.

Edward Lee Thorndike

Ivan Petrovich Broadus

Se je rodil leta 1849 v Ryazan-u v Carski Rusiji. Ivan Pavlov se je rodil leta 1849. bil je ruski zdravnik in fiziolog, utemeljitelj nauka o pogojnem refleksu, ki je po njem dobil tudi ime. Z naukom o »drugem signalnem sistemu« načel raziskovanje človekovih specifičnosti (npr. zmožnosti abstraktnega mišljenja). Študiral je na Univerzi v Saint Peterburg-u in na vojaški akademiji za medicino v Saint Petersburgu. O 1884 – 1886 je študiral v današnjem Wrocław-u na Poljskem in Leipzigu v Nemčiji. Pred Rusko revolucijo je bil direktor na oddelku psihologije na Inštitutu Eksperimentalne Medicine v Saint Petersburgu in je bil tudi profesor medicine na Vojaški akademiji. Delal je tudi v vojaški bolnici, kjer je imel priložnost opazovati ljudi s poškodbami glave. Odkril je različne probleme, npr. niso razložili psa od živali, nekateri pa barv. Ugotovil je, da je odvisno od tega, kje se poškodba nahaja. Delal je predvsem na REFLEKSOLOGIJI (odvisnost od živčnega sistema). Njegovi najbolj znani eksperimenti so se začeli leta 1889. Demonstriral je pogojni in nepogojni refleks na psih in te eksperimenti so imeli posledice na razvijanju nadaljnjih behaviorističnih teorijah.

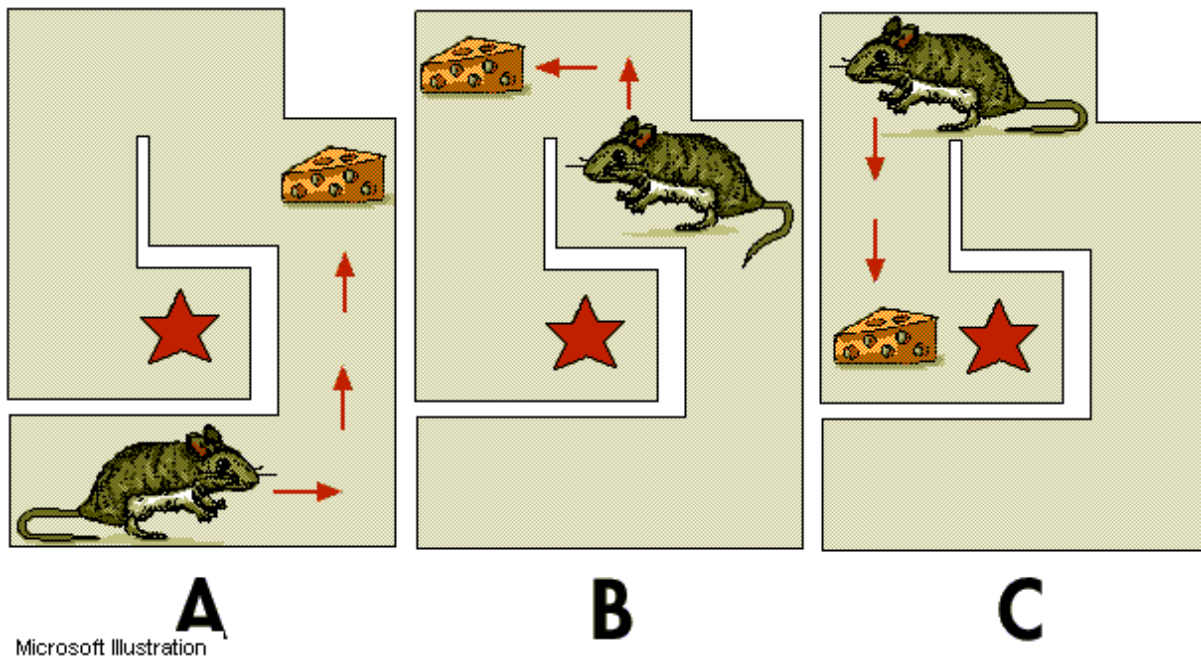
Leta 1904 je prejel Nobelovo nagrado za njegovo delo na fiziologiji izločalnih žlez. Umrli je leta 1936.

Dela:

- *Conditioned Reflexes* (1926)

4. SKINNERJEVA TEORIJA OPERANTNEGA POGOJEVANJA

(Eng.: Skinner's Theory of Operant Conditioning)

Vir: Enciklopedija Encarta 1998 (CD, Microsoft, 1998)

Skinner je s tem dokazal, da se lahko obnašanje (vedenje) živali oziroma človeka spremeni. V primeru z mišjo je cilj miši, da pride do konca labirinta. Ko naredi prvi ovinek je nagrajena s sirom. Le-tega poje in odide naprej. Nagrajena je še le, ko pride do drugega ovinka, kjer jo čaka drug košček sira. Ko le-tega poje, se odpravi dalje. Ko pride do konca labirinta jo čaka še zadnji košček sira.

Skinner je s tem dokazal, da se da vedenje (obnašanje) spremeniti le s kančkom nagrade (v tem primeru sirom). Če v labirintu ne bi bilo sira, miš najverjetneje ne bi šla dalje vse do konca, ker je tja ne bi nič vleklo.